

ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТОЛОГИЯ – В ТЪРСЕНЕ НА САМОИДЕНТИЧНОСТ ...

Уважаеми читателю,

Годишник на УНСС-2013 е посветен на **икономическата политология** (Politics of Business-Government Relations). Междудисциплинарните изследвания (на допираемата между политика, икономика, социология, право, история, етика и др.) на триадата "**власт – бизнес – общество**" навлязоха сеизмично в съвременната обществоведска теория и социална практика чрез сериозни анализи, оживени дискусии и практически решения¹. В породените конфликти и осъщественото прагматично сътрудничество между власт, бизнес и общество се търсят генетичните ферменти на прогреса, цивилизационните ценности и общественото благополучие. Тази триада е с определящи национални измерения, но има и планетарни проекции, защото, **първо**, е исторически формирана, текущо поддържана и ценностно наследявана система, която определя качеството на жизнените дейности, и – **второ**, нейната география е твърде разнообразна, социално пълна и политически противоречива.

Създаването, функционирането и развитието на тази релационна система в последните няколко десетки години намери своя естествен завършек в **научноизследователската програма (ядро и защитен пояс) – икономическа политология**. Нейният предмет включва социалните отношения по повод на властта и свързаното с това извличане на икономически изгоди. Политическият момент се предпоставя в завземането и прилагането на властта, а икономическият – в устойчивото функциониране на бизнеса в подходяща политическа, социална, икономическа и институционална среда.

Очевидно е, че икономическата политология е съставна част (ингредиент) на сложното съединение **политико-икономическата система**. Тя се дефинирана като съвкупност от политически условия (партии, движения, изборна система, институции) и механизми за функциониране на икономическата система за политизиране и икономизиране на жизнените дейности с оглед на ефективното стопанисване на ресурсите чрез създаване на социално-икономически ред и постигане на обществено благополучие.

¹ "Пълната връв" на икономическата политология води своето начало още от икономическия либерализъм на XVIII век – Адам Смит, Дейвид Рикардо, Жан-Батист Сей, Клод-Фредерик Бастиа и др. Посятите семена дават обилен плод едва от началото на XX век и особено през неговата втора половина (Фрайбургска школа – Валтер Ойкен, Лондонска школа – Август Фридрих фон Хайек, и Чикагска школа – Милтън Фридман). Заразителният прагматизъм на икономическата политология породил необходимостта от обучение на специалисти (бакалаври, магистри и докторанти), което е факт в последните десетина години. (вж. концептуална рамка и насоките на развитие на икономическата политология в Богатуров А. Д., *Економическа политология* – Москва: Аскат Пресс, 2012; Богатуров, А. Д., *Понятие экономической политологии и особенности ее проблемного поля в России*. //Полис, 2011, № 4, с. 8-19 и др.).

Всеобщо е признанието, че редица въпроси на икономическата политология са все още загадка за съвременната наука. Това обуслови **предметно базирания анализ в Годишник на УНСС-2013.**

Дали направеният избор заслужава отдаденото му внимание, оставяме да реши уважаемият читател. Настоящите **встъпителни бележки** – чрез опит за дешифриране на главното в богатството от съвременни възможности пред икономическата политология, представени в **различни аспекти и дискурси: защитен пояс (тези, съмнения, въпросителни и др.)**, ще подпомогнат неговите (на читателя) усилия в тази насока. Стремехът тук е да се отбележат част от шрихите, характерни за полето на икономическата политология, които я **разпознават в океана на съвременното обществоведско знание.**

а) Икономика и политика:

- можем да пренебрегнем, но не можем да избегнем политиката;
- икономиката и политиката функционират в единна комплексна политико-икономическа система с: едновременна обща обектна насоченост, алианс между политическата и икономическата власт, общи елементи и връзки на взаимно предопределящи се политически и икономически бизнес;
- политически процеси и икономическа политика: разглеждането на икономическите процеси като едновременно следствие и аргумент на политическо решение, а политическите – като аргументирани с икономически съображения и модели, е изходна системоформираща връзка;
- взаимно допълване между политическо поведение на икономическите играчи и икономическо поведение на политическите играчи (икономистите се превъзнасят като политици, а политиките – като мениджъри!): а дали това не е ролево помирение с не винаги етичен субстрат?;
- ясно разбираема логика: икономиката решава въпроси, които са зададени от политиката (какво *е* и какво *трябва да бъде*?) – политиката генерира нужните решения в аспекта на икономическата целесъобразност (конфликт – политика – икономика – конфликт, и т.н.); опозицията коригира тези решения, обществото ги прилага и т. н.;
- нито политиката е външен придатък на икономиката, нито икономиката е основа на политиката: те са взаимно проникващи и допълващи се системи с имаментната същност, "функциониране и развитие чрез постигане на политико-икономическа стабилност";
- икономическото и политическото са основа на всеки политико-икономически комплекс и олицетворение на предметния интелектуален разум на дадения етап от развитието;
- а дали политическото и икономическото са неравноправни и с подчинително словосъчетание – кое е доминиращото?;
- ако предметът на политиката е властта, упражнявана чрез държавната организация, то на икономиката това е ресурсната достатъчност за прилагането на тази власт – политическото решение е винаги икономическо обосновано, а икономическото – политическо целесъобразно;

- политиката се движи от множество фактори (израз на причинност), но какво е характеристикното уравнение на тази причинност – ето дълбоко скритата картина на всяко управление;
- много са негативите на политиката и икономиката, но може би два момента са особено показателно релефни: а) социалната бедност поражда материалната, а двете водят до колапс, б) алиансът между монопол, власт и бизнес неизбежно се съпътства с уния между корупция и бедност и всичко това тласка към разруха.

б) Икономика и държава:

- каквото е енергията за машините, това е политиката за институциите и държавата: политиката акумулира конфликтите и противоречията;
- икономическата, пазарната, политическата, преговорната и др. власт могат да бъдат разбрани само в единство;
- където индивидуалните интереси и свободното предприемачество не могат да функционират рационално (не може да има освободена от държавната опека конкуренция), се установява задължително държавна собственост;
- разнообразни са инструментите на връзката между държава и бизнес (създаване на правилата на поведение и органите за тяхното спазване; обслужване на данъчната система; одържавяване за оздравяване и в следствие приватизиране на губещи (но жизнено необходими) предприятия; създаване на режим на забрана на определени производства; поддържане на държавен сектор за възпроизводство на публични блага; участие на правителствени представители в бордове, преговори, тристранни срещи; посредничество между бизнеса и държавата от синдикати, организации на работодателите и др.);
- вярна ли е констатацията, че политиката трябва да създава условия за бизнес просперитет, а функцията на държавата е единствено да не пречи на това?;
- "триенето" между бизнеса и държавата е по скоро мачкане на бизнеса в името на монополни интереси;
- публично-частното партньорство: обществените поръчки са само замаскиран интегритет между търговия с влияние и явна корупция: как да преодолеем негативите?;
- нужни са не какви да е работни места, а качествени и устойчиви: каква е успешната формула на този подход?;
- "глаголите" на взаимодействията между икономиката и държавата са: институционален механизъм и политически институции; икономизиране; политическо социализиране (самоорганизация на обществото и гражданите); стопански институционален ред (собственост, норми, начин на координация, предприемачески ред, пазарен ред, паричен ред, външнотърговски режим и др.), организираща сила (партии и движения, изборна система, общественото мнение като лакмус на политическия ред и др.), конфликти и доверие, цивилизационни ценности, пазарно функциониране, рационален и обществен избор и др.;
- единство (доверие) между бизнес и публична администрация и др.

в) Власт – бизнес – общество:

- необходимо условие: характер, съдържание и привързаност на режима към демократичните институции;
- достатъчно условие: законността като синоним на държавност, ред и съвместен живот;
- икономическата организация е следствие от партийната рефлексия (пирамидалност на властта), която се "облича" в държавни правомощия;
- поддържащите структури на политико-икономическата система трябва да се разглеждат в единство: политически партии, гражданско общество, домакинство, бюрокрация, конгломератни организации, позиционирани на основата на свободна конкуренция и антимонопол и др.;
- дефект ли е натрапчивата бизнес нагласа към участническа политическа култура (продуциране на собствени "рецепти" за възпроизводство на обществото), което е неразделно от активното социално съпричастие и участие във формирането на политическия живот?;
- работещо ли е твърдението, че вярата в общественото мнение е мяра на колективния прагматизъм, който често толерира безотговорността?;
- степента на маркетингизация на политиката е функция на възприетия приоритет между интереси и изповядвани политически идеи;
- самоцелният диктат на работодателите и потребителското им отношение към политиката са винаги или отчасти ситуационно неприемливи;
- политическият шопинг води (неизбежно – рано или късно) до олигархизация на властта и държавен корпоративизъм (симбиоза между политика и крупен капитал);
- механизмът на участие в полиархията съдържа: граждани – изразяване на вот, плащане на данъци, участие в граждански движения и др.; бизнес – консултации за политици, финансиране на политически мероприятия, участие в законодателството, политическа пропаганда чрез икономически средства и др.; политици (алианс между първите две страни и формиране на бизнес групи): лесни поръчки за подпомагащия ги бизнес, лесен достъп на приятелския бизнес до чиновника, доброжелателно отношение към членовете на съответната партия и др.;
- основни аксиоми на властта (която по дефиниция неизбежно ражда собственост) са: интензивност на индивидуалните интереси на човека, права за защита на публичния интерес, възможности на обществото за съобразяване с обществения интерес – финансов ресурс (данъци); интересите се конвертират едновременно като властта над вещите преминава във власт над хората: отначало частично, а в последствие и неограничено; индивидуалната свобода нараства дотогава, докато тя не накърнява интересите на другите; властта е едновременно сила за налагане на воля над останалите, дори понякога с манипулирани резултати; неравномерното разпределение на собствеността изисква използването на политическата власт за компенсация на неравенството – рациониране и др.;

- твърде обемен е миксът на социалните релационни ракообразувания: политика и бизнес – обръч от фирми, олигархия; семейство и частен живот – разпадане на семейството; право и политика – политически процеси; икономическа и политическа власт – монопол, конвертиране на политическата власт в собственост; деформация на потребителския избор от администриране на процеса – справеливостта срещу свободата; рентниерство в бюрократа и агента за работа под наличните пазарни условия и др.;
- дали съвременният бизнес сърфира като пазарен актьор, едноличен концерн, калкулиращ единствено само личния си интерес и налагащ правила на своите партньори, в т. ч. и чрез предизвикана (а понякога и предварително предизвестена) политическа подкрепа?;
- е ли бизнесът градивна система в обществото, изповядваща и реализираща свобода, ефективност, съзидателност и жизненост?;
- никой не се съмнява в необходимостта от балансиращи взаимодействия и контролни механизми между бизнес, политика и общество (преливащ политико-икономически метаболизъм – обмяна на вещества, енергия и информация);
- привилегированото и естественото положение на бизнеса намират различни прояви: задоволява потребности от потребителски и инвестиционни стоки; създава работни места; консумира продукти от останалата сфера; чрез платените данъци косвено създава публични блага; участва в политическия живот чрез спонсорство на политически партии, лобира за своите интереси и др.; дарителство за социалните и културни дейности (социално отговорно поведение) и др.;
- политическите идеали и вотът разделят политическата класа на управляващи и опозиция, а зрелостта на политическия процес е функция на съответствието между политическите решения и интересите на хората (в най-общ вид – общественото мнение); политиката "примириява" ефективността и справедливостта при вземането и прилагането на решения.

Със сигурност могат да се търсят още въпроси и решения във възприетите раркурси. Те са доказателство за сложността на предмета на **икономическата политология**, за необходимостта от разработването на възникващите нови въпроси и (дано да е така!) – **удачността на избора на предлаганото тематично съдържание на Годишник на УНСС-2013.**

Посочените признаци, свойства и черти на триадата "власт – бизнес – общество" позволяват да се обобщят (**ядро**) редица **важни моменти на характера и съдържанието на тази система**: осигуряване на политическа безопасност на бизнеса; икономическа достатъчност (неуязвимост на държавата и обществото от прилаганите икономически решения – монопол, външна намеса, замърсяване, безработица, престъпност и др.) на политиката; разбирането от бизнеса на собствената му социална отговорност и мисия (емпатия и патриотичност); профилактика на политическия и икономическия риск за прогресивното развитие на общество и държава. Няма съмнение, че **бизнес партньорството е сигурният мост за хармония** в тази систе-

ма. Както и възможното отърсване на бизнеса от просмукалата го **сакралност да спасява "душата си" чрез механизмите на властта.**

И може би **острието и конструктивното в знанието по икономическата политология е промяната:** разбрана, обяснена и предсказана при висока степен на участие на общественото мнение в приемането на политически решения, при ниска централизация на властта на политическите институции и при тотална прозрачност. И най-важното – цивилизационно **самоопределение чрез всеобща законност.**

**Проф. д.ик.н. Пано Лулански,
Председател на Редакционния съвет
на *Годишник на УНСС* и *Научни трудове на УНСС***